

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.261>

УДК 021:025.3:004.63

Ольга Ісаєва,

ORCID 0000-0002-8936-6361,

науковий співробітник,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: isaeva@nbuv.gov.ua

Марина Дорош,

ORCID 0000-0002-1093-3926,

молодший науковий співробітник,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: dorosh@nbuv.gov.ua

Тетяна Власова,

ORCID 0000-0003-3237-8019,

молодший науковий співробітник,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: vlasova@nbuv.gov.ua

**КОЛЕКТИВНИЙ АВТОР
ЯК ОБ'ЄКТ КАТАЛОГІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ТА АВТОРИТЕТНОГО КОНТРОЛЮ**

Предметом дослідження є колективний автор як об'єкт каталогізаційної та авторитетної роботи. **Постановка проблеми.** Традиційна авторитетна робота є складником каталогізаційної, що потребує розглядання цього взаємозв'язку як моделі взаємопов'язаних метаданих. Розглянуто бібліографічний

аспект поняття колективного автора та особливості відображення відповідних уніфікованих точок доступу в авторитетних записах авторитетного файлу найменувань колективів (АФ «КА») з підтримкою їх актуальності. **Метою** статті є зазначення необхідності узгодженої методики формулювання уніфікованих точок доступу як в авторитетних, так і в бібліографічних записах. **Методом** вирішення зазначеної проблеми є уніфікація формування й ведення АФ «КА», яка забезпечується шляхом створення єдиної системи посилань з відповідними поясненнями щодо хронології створення та зміни назв. **Результатом дослідження** можна вважати виявлену однаковість правил структуризації найменування організації («КА») в авторитетному та бібліографічному записах. **Новизною** розглянутої проблеми є зіставлення особливостей функціонування колективного автора в каталогізаційному та авторитетному середовищах. **Практичним значенням** розглянутої теми є вдосконалення створення авторитетного файлу найменувань організацій (АФ «КА») для забезпечення якості каталогізаційного опрацювання документів, виданих науковими установами та організаціями, з можливістю ефективного пошуку в електронному середовищі НБУВ та інших національних та міжнародних інформаційних масивах.

Ключові слова: колективний автор, авторитетні файли, міжнародні ідентифікатори.

Постановка проблеми. Розвиток вебтехнологій посилив роль і значення авторитетних файлів (АФ), які стали розглядатися не тільки як елемент лінгвістичного забезпечення бібліотечних каталогів, а й як допоміжний інструмент пошукових систем для навігації та пошуку інформації в різних інформаційних середовищах: базах даних, порталах. Традиційна авторитетна робота сприймається як частина каталогізаційної роботи в широкому сенсі (підтримка бібліографічного процесу та реалізація тематичного пошуку). Цей зв'язок можна розглядати як модель взаємопов'язаних метаданих, які потребують узгодженої методики.

Метою статті є висвітлення набутого досвіду в відображенні актуального стану найменувань організацій та установ в авторитетних записах і вдосконалення єдиної методики формулювання уніфікованих точок доступу в авторитетних та бібліографічних записах.

Викладення основного матеріалу. Роботою зі створення і підтримки авторитетного файлу найменувань організацій (АФ «КА») в НБУВ займається «Група формування національних баз даних авторитетних записів» [1]. Авторитетний файл «КА» – сукупність авторитетних за-

писів, в яких подана вся необхідна інформація про найменування організації, які несуть інтелектуальну відповідальність за створення твору і підготовку його до публікації.

Найменування організації – узагальнюючий термін для найменувань державних, наукових і навчальних закладів, громадських об'єднань, підприємств тощо та тимчасових організацій: конференцій, виставок, експедицій та ін.

НБУВ є національною науковою установою і контент авторитетного файлу колективного автора (АФ «КА») складається з найменувань постійно діючих наукових установ і організацій. Це інститути НАН України, установи і організації галузевих академій наук України (медичної, сільськогосподарської, педагогічної), вищі навчальні заклади України, органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів, галузеві міністерства).

Формування й ведення АФ «КА» забезпечує уніфікацію назв колективів і організацій шляхом створення єдиної системи посилань з відповідними поясненнями щодо хронології створення та перейменувань. Сформульована уніфікована назва в АЗ слугує точками доступу в бібліографічному записі, що пояснює **однакові правила** формулювання найменування організації, як в каталогізаційному записі, так і в авторитетному.

Метою створення АФ «КА» є забезпечення якості опрацювання документів, виданих установами та організаціями, з можливістю ефективного пошуку в електронному каталозі та інших інформаційних масивах.

Організації, на які створюють авторитетні записи, умовно поділяють на **постійно діючі і тимчасові**.

Заголовок, що містить найменування організації, за **структурою** може бути простим або складним. Простий заголовок складається з однієї ланки. Він містить найменування організації без структурних підрозділів або без найменування очолюючої організації. Складний заголовок може складатися з двох і більше ланок. Він містить найменування організації разом із структурним підрозділом або складається з найменування очолюючої і підпорядкованої організації.

Залежно від способу наведення відомостей найменування організації точки доступу можуть бути занесені в пряму або інверсовану форму.

Отже, правила формулювання найменувань організацій в каталогізаційній сфері, регламентовані бібліографічними стандартами, стосуються правил занесення інформації в авторитетний запис, що демонструє технологічний взаємозв'язок між електронним каталогом (ЕК) та авторитетною базою даних.

Інформаційна інфраструктура електронного каталогу складається з баз даних, технологій їх супроводження та використання, інформаційних телекомунікаційних систем, які функціонують на основі загальних принципів та забезпечують доступ користувачів до документно-інформаційних ресурсів бібліотеки. Авторитетні файли є вагомим складником електронного каталогу НБУВ, яким і утворює інформаційно-пошуковий базис сучасного бібліотечного комплексу, оскільки саме за їх допомогою реалізується принцип доступності інформації, її повноти та достовірності [2].

Створення й ведення АФ «КА» представляє актуальну форму назв установ і організацій разом з їх варіантами, а також створення єдиної системи посилань, що реалізує їх зв'язок.

Наразі АФ «КА» НБУВ містить близько 4 тисячі записів. Авторитетну роботу (АР) в НБУВ умовно можна поділити на декілька різновидів.

Авторитетна робота в НБУВ проводиться за методикою, яка відповідає міжнародним вимогам. Такі вимоги викладені у визнаних світовою бібліотечно-інформаційною спільнотою, нормативно-методичних документах, а саме: GARE, UNIMARC/Authorities, FRAD, RDA [2].

Першим різновидом (АР) є технологічний процес зі створення і редагування АФ «КА», який включає взаємодію та інформаційне наповнення двох баз даних: АФ «КА» та БД «Науковці України» як інформаційної складової порталу «Наука України», де основними пошуковими інструментами є авторитетні файли наукових установ та науковців. Вони містять такі традиційні елементи авторитетних файлів, як взаємопов'язана система різночитань імен осіб і назв установ, котрі слугують для взаємозв'язку авторитетного і бібліографічного файлів, ЕК НБУВ і ЕК бібліотек, які зареєструвалися на порталі і які акумулюють наукові інформаційні ресурси своїх установ [3]. При створенні довідкової частини пошукового профілю науковця, було виявлено, що не усі форми найменування організації присутні у АФ «КА». Після процесу звірки АФ «КА» доповнюється недостатньою інформацією як варіантне най-

менування. За відсутності найменування організації в АФ створюється новий запис з усіма інформаційними атрибутами.

Другим різновидом АР є взаємодія АФ «КА» з БД «Наукові установи», що дає можливість реалізувати зв'язок між усіма формами найменування організації, занесеними до авторитетних записів та пов'язати АФ «КА» з довідково-пошуковою базою «Наукові установи». Такий підхід відповідає сучасним вимогам до процесу бібліографічного описування, де одним із важливих елементів є поняття бібліографічних зв'язків ресурсу з іншими за будь-якою ознакою, зокрема, колективним автором [4].

Інформаційний взаємозв'язок АФ «КА» з БД «Наукові установи» та БД «Науковці України», встановлені зв'язки між іменами науковців і найменуваннями «установ» з усіма можливими формами найменувань у різні періоди часу, в яких вчені працювали чи працюють, дають унікальну можливість:

- реалізації авторитетної роботи в різних проектах, окрім традиційного пошукового сервісу для електронного каталогу;
- встановлення наукових контактів і реалізації нових сумісних наукових проєктів;
- збільшення затребуваності наукових видань і публікацій, забезпечивши їх популяризацію в семантичному вебі;
- створення корпоративної бібліотечної наукової мережі у вебсередовищі.

Авторитетний файл «Колективний автор» постійно редагується з метою підтримки актуальності уніфікованого заголовку колективу.

До вже існуючих записів додаються варіантні або нові записи в таких випадках (в наведених нижче прикладах першою подана застаріла форма, від якої, за посиланням «див. також» надано актуальну форму найменування колективного автора):

- якщо найменування організації зазнало зміни у зв'язку зі зміною статусу (втрата самостійності, передача в інше відомство), функції, об'єму діяльності. Наприклад: інститут реорганізується в академію, академія в університет (Київський державний інститут удосконалення лікарів «див. також» Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (рис. 1), Львівська державна фінансова академія «див. також» Львівський національний університет імені Івана Франка. Факультет управління фінансами та бізнесу);

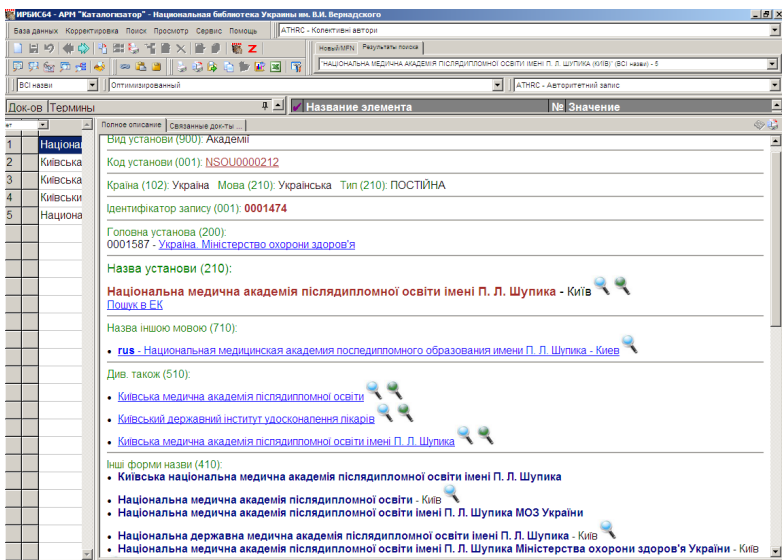

Рис. 1.

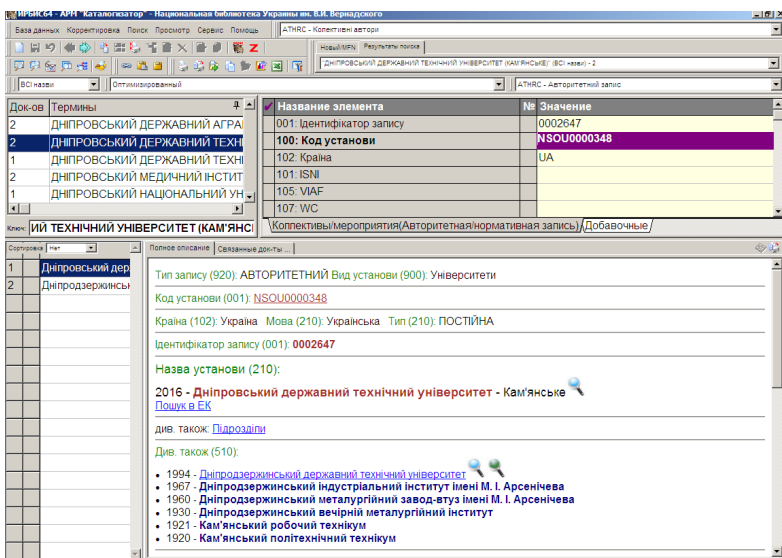

Рис. 2.

(В наведеному вище скороченому прикладі актуалізована (змінена) форма колективу розміщується в полі 210: Назва установи, а форма найменування організації, яку змінено, в полі 510: Див. також).

- якщо змінилося найменування країни, міста, краю тощо, що входить в найменування організації як географічного прикметника або ідентифікуючої ознаки (виконання Закону України № 317-VIII «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»). Наприклад: Інститут технічної механіки (Дніпропетровськ) «див. також» Інститут технічної механіки (Дніпро), Дніпродзержинський державний технічний університет «див. також» Дніпровський державний технічний університет (Кам'янське) (рис. 2), Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара «див. також» Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка «див. також» Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка (Кропивницький). Записи зв'язуються між собою;

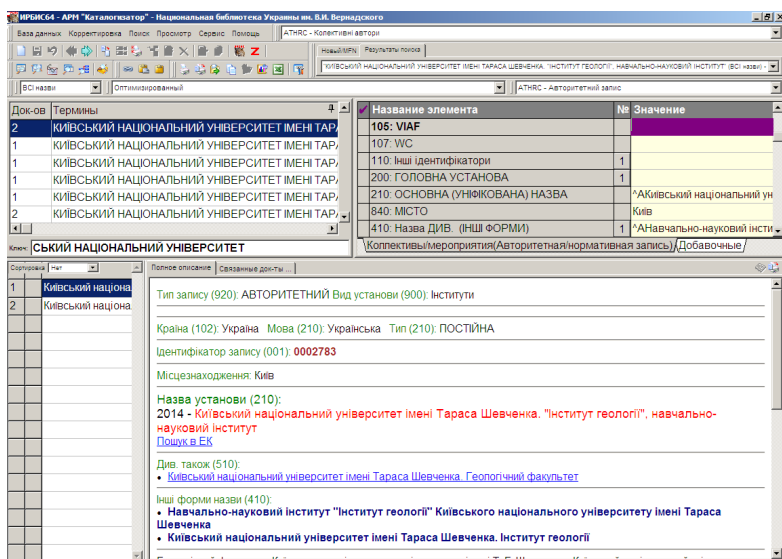

Рис. 3.

- якщо в складному заголовку змінилося найменування підпорядкованої організації в другій ланці, а саме: відділення, філії, факультети тощо. Наприклад: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Геологічний факультет «див. також» Київський національний університет імені Тараса Шевченка. «Інститут геології», навчально-науковий інститут (рис. 3);
- якщо в складному заголовку підпорядкована організація, приведена в другій ланці, змінила свій статус, тобто була реорганізована в самостійну організацію (або навпаки), то в цих випадках створюється АЗ, що містить нове найменування структурного підрозділу. Записи між собою зв'язуються. Наприклад: Інститут морської біології (Одеса) «див. також» Інститут біології південних морів імені О. О. Ковалевського. Одеський філіал (рис. 4);

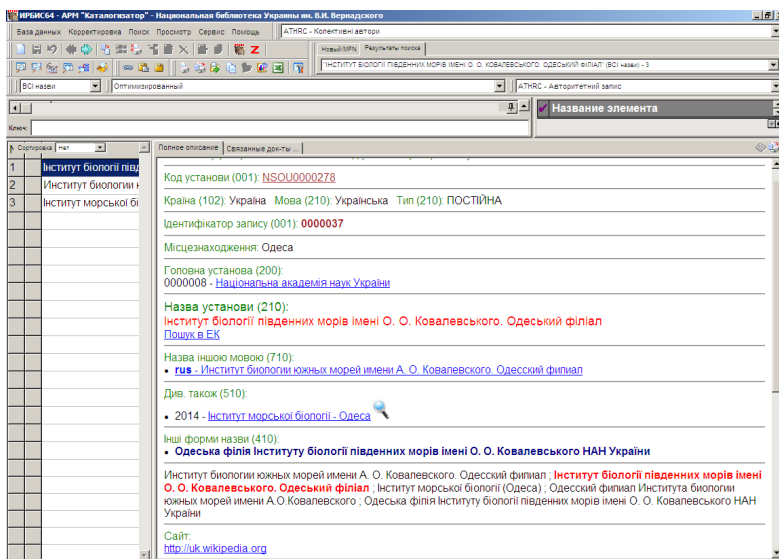

Рис. 4.

- якщо найменування організації зазнало змін у зв'язку з укрупненням шляхом злиття з іншими організаціями, створюється АЗ, що містить найменування організації, з обов'язковим зв'язком з АЗ, що містять найменування організації, з якими сталося злиття;

- якщо найменування організації зазнало зміну у зв'язку з розділенням на декілька організацій, створюються стільки АЗ, скільки нових організацій з'явилося. Усі записи мають бути пов'язані між собою кодом установи.

Третім різновидом АР є перевірка актуальності АФ, яка здійснюється на етапі опрацювання нових надходжень документів. За відсутності даної форми в АЗ створюється варіантний заголовок або новий запис. За наявності на виданні найменування колективу іншою мовою, створюється окремий АЗ з уніфікованим заголовком іншою мовою.

Четвертим різновидом АР є розширення набору традиційних «авторитетних полів» АЗ «КА» міжнародними ідентифікаторами: ISNI, VIAF, WorldCat, Wikidata (рис. 5).

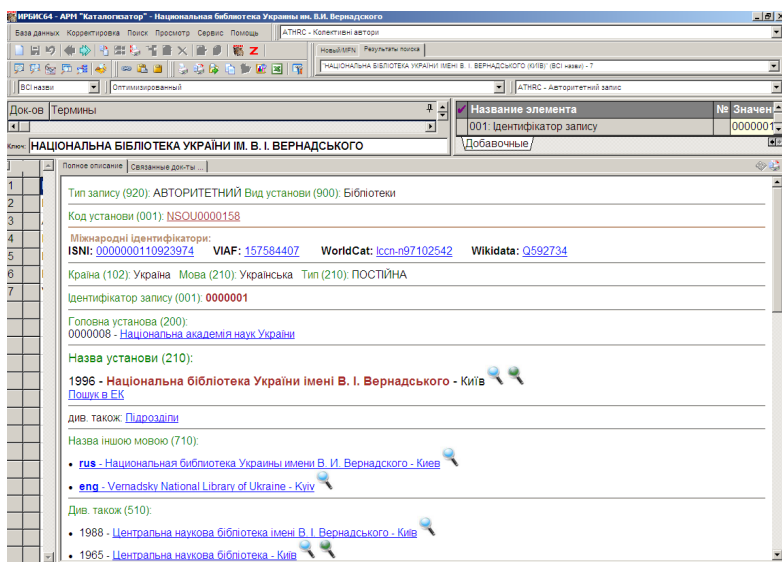

Рис. 5.

Це зумовлено тим, що розвиток бібліотечної галузі сьогодні визначається адаптацією до умов цифрової культури, прагненням до розширення знанневих кордонів. Використання сучасних технологій та світових практик реалізації багатоаспектного пошуку дає бібліотекам

можливість формувати необмежений за обсягом інформаційний ресурс; інтегрувати всі види інформації на всіх існуючих носіях; забезпечити доступ читачеві / користувачеві до будь-якої відкритої інформації в будь-якому місці планети. Саме це аргументує наявність в структурі авторитетного запису (АЗ) окрім традиційних «авторитетних полів» на імена / назви осіб / організацій, міжнародних ідентифікаторів пошукових систем.

Міжнародні ідентифікатори прив'язують АФ НБУВ до вебсередовища і передбачають можливість подальшого поповнення цих пошукових систем даними національних АФ, що ще повніше презентує Україну в міжнародному середовищі.

Висновки та практичне значення. Кроки у створенні методики формулювання авторитетних записів найменувань установ / організацій та їх популяризація бібліотеками України, які ведуть авторитетну роботу, є, без сумніву, важливими та слугуватимуть зближенню та досягненню одноманітності в представленні точок доступу в АЗ. Наявність безлічі АФ у багатьох бібліотеках робить «самостійні» АФ окремої бібліотеки авторитетними тільки для неї самої і не сприяє розвитку кооперації у сфері обробки документів і обміну інформацією. Отже, саме універсальний підхід, уніфікація, відповідність міжнародним стандартам повинні стати основними орієнтирами ведення авторитетної роботи.

Список бібліографічних посилань

1. Ісаєва О. В., Дорош М. В., Власова Т. Ю. Інтелектуальний пошуковий інструментарій знанневих ресурсів у порталі «Наука України». *Бібліотечний вісник*. 2019. № 2. С. 10–15. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002917>

2. Ісаєва О. В. Місце авторитетної роботи в пріоритетних напрямках діяльності наукової бібліотеки. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування нац. інформ. простору = Library. Science. Communication: the formation of a national information space*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт., 2016 р.). Київ, 2016. С. 365–370. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003707>

3. Лобузина Е. В. Информационный портал «Наука Украины: доступ к знаниям». *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2017. Вып. 14. С. 35–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2017_14_6

4. Лобузiна К. Змiни у пiдходах до опису бiблiотечних ресурсiв (1967–2017): свiтовий досвiд. *Бiблiотечний вiсник*. 2019. № 5. С. 13–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2019_5_4

References

1. Isaieva, O. V., Dorosh, M. V., & Vlasova, T. Yu. (2019). Intelektualnyi poshukovyi instrumentarii znannievykh resursiv u portali "Nauka Ukrainy". [Intelligent search tools of knowledge resources in the portal "Science of Ukraine"]. *Bibliotichniy Visnyk*, 2, 10-15. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002917> [In Ukrainian].

2. Isaieva, O. V. (2016, October). Mistse avtorytetnoi roboty v priorytetnykh napriamkakh diialnosti naukovoï biblioteki. [A place of authoritative work is in priority directions of activity of scientific library]. In *Library. Science. Communication: the formation of a national information space. Proceedings of the Interational Scientific Conference* (pp. 365-370). Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003707> [In Ukrainian].

3. Lobuzina, E. V. (2017). Informatcionnyi portal "Nauka Ukrainy: dostup k znaniiam". [Information portal "Science of Ukraine: access to knowledge"]. *Biblioteki natsionalnykh akademii nauk: problemy funktsionirovaniia, tendentsii razvittiia*, 14, 35-46. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2017_14_6 [In Russian].

4. Lobuzina, K. (2019). Zminy u pidkhodakh do opysu bibliotечnykh resursiv (1967-2017): svitovyi dosvid [Changing approaches to describing library resources (1967-2017): world experience]. *Bibliotichniy Visnyk*, 5, 13-19. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2019_5_4 [In Ukrainian].

Olha Isaieva,

ORCID 0000-0002-8936-6361,
Research Associate,
Department of Scientific Organization of Electronic
Information Resources,
Institute of Information Technologies,
Veradsky National Library of Ukraine,
3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: isaeva@nbuv.gov.ua

Maryna Dorosh,

ORCID 0000-0002-1093-3926,
Junior Research Associate,
Department of Scientific Organization of Electronic
Information Resources,
Institute of Information Technologies,
Veradsky National Library of Ukraine,
3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: dorosh@nbuv.gov.ua

Tetiana Vlasova,

ORCID 0000-0003-3237-801,
Junior Research Associate,
Department of Scientific Organization of Electronic
Information Resources,
Institute of Information Technologies,
Veradsky National Library of Ukraine,
3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: vlasova@nbuv.gov.ua

**COLLECTIVE AUTHOR AS AN OBJECT OF CATALOGING WORK
AND AUTHORITY CONTROL**

Stating the Subject of the Study is a collective author as an object of cataloging and authoritative works. **Problem Statement.** Traditional authoritative work is a component of cataloging, which requires considering this relationship as a model of interconnected metadata. The bibliographic aspect of the concept of collective author and features of display of the corresponding unified access points in authoritative records of the authoritative file of names of collectives (AF "CA") with support of their urgency are considered. **Stating the Aim of the Study** is to indicate the need for a harmonized methodology for formulating unified access

points in both authoritative and bibliographic records. **Research methodology** of solving this problem is the unification of the formation and maintenance of AF "CA", which is provided by creating a single system of links with appropriate explanations on the chronology of creation and change of names. **Results of the Study** can be considered the revealed uniformity of the rules of structuring the name of the organization ("CA") in the authoritative and bibliographic records. **Novelty, Originality** of this problem is the comparison of the features of the collective author in the cataloging and authoritative environments. **The practical significance** of this topic is to improve the creation of an authoritative file of names of organizations (AF "CA") to ensure the quality of cataloging documents issued by scientific institutions and organizations, with the ability to effectively search the electronic catalog of NBUV and other national and international information arrays.

Keywords: collective author, authoritative files, international identifiers.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2020 р.